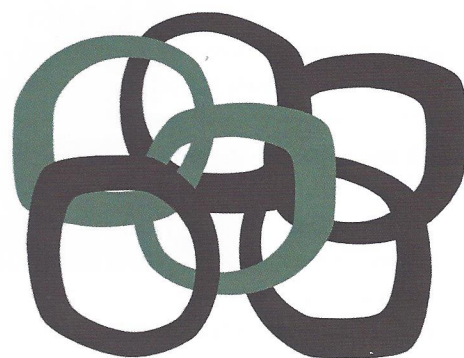

Wat maakt een amateurzanger
tot een goede koortenor
en kunnen vrouwen dat ook?

Hanny van Lankeren

vrouw en tenor

Zelf zing ik al meer dan 15 jaar in koorverband als vrouwentenor en beleef daar ontzettend veel plezier aan. Tenorpartijen zijn uitdagend, zowel muzikaal als wat betreft de hoeveelheid energie en emotie, die beiden vrij moeten kunnen stromen.

Verder hou ik er van om lekker laag te zingen; het past meer bij mijn rijpere leeftijd dan het kwinkeleren in falset. Bovendien wint de vrouwentenorstem in de loop der jaren aan power en bereik terwijl het blijven zingen als alt of zelfs sopraan juist moeizamer gaat. Het goed kunnen zingen in je laagste register bereidt ook de weg voor om aan allerlei ambitieuze en uitdagende projecten mee te mogen doen. Er is immers altijd behoefte aan muzikale, stralend zingende en goed men- gende tenoren die ook nog een beetje volume kunnen maken als het nodig is (2). Zie hier mijn definitie van een goede koortenor!

Missie

Zoveel moois wil ik niet alleen voor mezelf houden. Het is een missie om het zingen als tenor voor een grote groep vrouwen te ontsluiten en populair te maken. Daarbij gaat het in de eerste plaats om het bieden van meer opties. Naast het blijven zingen in de vertrouwde stemgroep kan voorzichtig het nieuwe 'werkveld' worden verkend om ervaring op te doen. Hoe is het om tussen de mannentenenoren te zingen, om een heel ander register in je stem aan te spreken en met je stem een andere harmonische rol in de koorklank te vervullen? Openstelling van de tenorsectie voor vrouwen zal voor hen de mogelijkheden tot muzikale expressie aanzienlijk verruimen. En als dit gebeurt, dan zal het aantal beschikbare, goede koortenenoren toenemen. En dat zou weer een gunstige bijdrage kunnen betekenen aan de instandhouding van het klassieke, gemengde koor dat worstelt met het vinden van voldoende hoge mannenstemmen (6).

Onderzoek aan koorstemmen

De komende maanden houd ik mij bezig met een wetenschappelijk stemonderzoek met als belangrijkste vraag: Wanneer klinkt een zanger als een 'goede' koortenor? De resultaten zullen worden gepresenteerd tijdens Eurovox, het congres voor zangprofessionals in Europa, dat eind augustus gaat plaatsvinden in Den Haag. Graag vertel ik in dit artikel wat meer over dit onderzoek.

Doel van dit onderzoek

De lijnen, uitgezet in eerder onderzoek, zullen hier weer worden opgepakt, namelijk het vergelijken van stemeigenschappen van mannen en vrouwen die tenor zingen (3,4). In het huidige onderzoek ligt de focus op de waarneming door derden. Hoe ervaart de luisteraar het tenorgeluid dat door vrouwen en mannen wordt geproduceerd? Daartoe zal een groep proefpersonen worden gevraagd om een protocol van stemoefeningen in te zingen op identieke toonhoogte. Een tweede groep zal worden gevraagd om dubbelblind een aantal opnamen te beluisteren en aan de hand daarvan drie vragen te beantwoorden:

- Is het een tenor die zingt en niet een sopraan, mezzo, alt, countertenor, bariton of bas?
- Is het een man of een vrouw die tenor zingt?
- Klinkt het ingezongen voorbeeld als een goede of als een matige tenor?

Naast de beoordeling door een luisterpanel zal kunstmatige intelligentie worden ingezet om te kijken of een getraind algoritme in staat is een categorisering aan te brengen die vergelijkbaar is met die van het menselijk oor. Met behulp van software zullen de opnamen worden geanalyseerd en formantfrequenties worden bepaald. Naar verwachting zullen de klinkerformantfrequenties een grote invloed hebben op hoe de luisteraar het stemtype ervaart, en dus ook of er sprake is van een tenorgeluid (1).

Natuurlijk is verlaging van alle formanten niet het hele verhaal. De verwachting is dat het onderzoek juist meer licht werpt op welke eigenschappen het belangrijkste zijn bij de vaststelling of de stem een bevredigend tenoraal timbre bezit. De resultaten kunnen worden gebruikt om met meer precisie doelen vast te stellen in de scholing van vrouwen tenoren en de methode verder te optimaliseren. Wil je weten wat de training van een goede, mannentenor vergt? John Nix geeft in zijn laatste artikel suggesties voor omgang met jonge operatenoren, en hij beschrijft dit op praktische en uiterst liefdevolle wijze (5).

Stemtest

Het oefeningenprotocol zal vergelijkbaar zijn met de taken die gebruikt zijn in eerder onderzoek. Het grote verschil is dat er een website online komt waar proefpersonen zelf de oefeningen direct kunnen opnemen en afspelen. Voor het eerdere onderzoek was het noodzakelijk om alle proefpersonen naar de studio te laten komen. Naast toonladderfiguren zal worden gevraagd om een stukje Bachkoraal te zingen en een aantal korte vragen te beantwoorden. Tot de doelgroep behoren amateurkoorzangers en professionals die zingen als tenor. Ook zangers die behoren tot andere stemgroepen zijn uitgenodigd om het protocol in te zingen. Daarnaast zijn er proefpersonen nodig om de opnamen te beoordelen. Dit kunnen ook amateurzangers zijn of zelfs niet-zangers. Zolang ze houden van koorzang zijn ze van harte welkom om te participeren. Als beloning zullen de personen die deelnemen aan het onderzoek allereerst op de hoogte worden gehouden van de voorlopige resultaten zoals ze in augustus tijdens Eurovox zullen worden gepresenteerd. Bovendien ontvangt iedereen het mini-e-book 'Zingen tot je tachtigste': een set praktische (video-)oefeningen voor het behoud van het individuele stembereik. De oefeningen zijn gericht op het behoud en / of herstel van de laagte (baritons / bassen), een gemengde middenstem (sopranen, mezzo's, alten) en voor het hoge bereik (tenoren en sopranen).

Dit onderzoek zal, ook na Eurovox, nog blijven doorlopen om zo veel mogelijk audio-opnamen te kunnen verzamelen. Fijn als mensen die dit artikel lezen hun best willen doen om de oproep onder de aandacht te brengen van koorzangers en van collega's. De stem- en luistertesten zijn bereikbaar via de website www.vrouwentenor.nl. Bij voorbaat bedankt voor de medewerking!

Naast het onderzoek zijn er andere activiteiten waaraan met name vrouwen tenoren kunnen deelnemen, zoals de maandelijkse workshop 'Lekker laag zingen'. Deze workshop is speciaal ontwikkeld om vrouwen rustig in hun eigen tempo te laten ontdekken of het zingen in modaal register een beetje bij ze past. Repertoire bestaat uit meerstemmige muziek in verschillende stijlen. Natuurlijk is er ook aandacht voor de zangtechnische kant van het zingen in tenorligging. Meedoen is heel laagdrempelig.

Naast de workshops is er vanaf maart een videoblog beschikbaar waarin ik ervaringen als koortenor deel en tips geef aan vrouwen die graag laag zingen (www.lekkerlaagzingen.nl).

Reacties: hanny@vrouwentenor.nl.

Literatuur:

1. Bloothoof, Gerrit 2008. **Spraakakoestiek**. Collegedictaat Fonetiek behorend bij Inleiding Taalwetenschap.
2. Lankeren, Hanny van 2018. **Vrouwen kunnen ook tenor zingen**. Podiumartikel in Zingmagazine maart / april pag.4.
3. Lankeren, Hanny van 2011. **De vrouwelijke tenorstem: een pilotonderzoek**. NVZ-Bulletin 19: 12-13.
4. Lankeren, Hanny van 2010. **Voice characteristics of amateur female tenors are comparable with those of male tenors**. Logopedics Phoniatrics Vocology Vol. 35: 51-58.
5. Nix, John 2018. **The Hole in the Sky**. Journal of Singing Vol 74: 3, pp 273-278.
6. Schneeweiss, Oswin 2016. **Een toontje lager**. Zingmagazine 66, pag 22-25.